

Názory žiakov stredných škôl na činnosť žiackej školskej rady PhDr. Marianna Pétiiová, PhD.

Úvod

Škola je inštitúcia, ktorá má poslanie zabezpečiť mladej generácii prenos znalostí, schopností a kompetencií, na ktorých je postavený celý kultúrny systém našej spoločnosti. Okrem získania vedomostí a poznatkov potrebných pre život, je dôležité, aby sa mladý človek v tomto prostredí naučil nielen komunikovať s rovesníkmi a dospelými osobami, ale i formulovať a vyjadrovať svoje názory a predkladať argumenty.

Dôležitá oblasť participatívneho občianstva – ako to zdôrazňuje L. Macháček – „je aktivita, ktorá sa týka zapojenia žiakov do rozhodovacích činností v rámci školy. Občiansky potenciál žiakov ako budúcich občanov sa formuje vtedy, ako majú šancu sa zapojiť do rozhodovacích činností v rámci školy“ (Macháček, L., 2010, s. 59).

Zákon NR SR 596 z 5. novembra 2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (platný od 1.1. 2004) v ustanovení § 26 Žiacka školská rada tohto zákona umožňuje, aby sa žiacka školská rada (ďalej len ŽŠR) vyjadrovala k podstatným otázkam, návrhom a opatreniam školy v oblasti výchovy a vzdelávania, aby sa podieľala na tvorbe a dodržiavaní školského poriadku, aby zastupovala žiakov vo vzťahu k riaditeľovi a vedeniu školy a aby volila svojich zástupcov do rady školy. Zo spomenutého zákona vyplýva, že do agendy žiackej školskej rady môžu patriť všetky relevantné skutočnosti, ktoré sa bezprostredne i sprostredkovane týkajú žiakov a ich existencie v škole. Patria sem nielen individuálne problémy žiakov, vzájomné vzťahy a vzťahy k členom pedagogického zboru, ale i údržba a prestavba školy, problémy spojené s administráciou a dopravou, výber obsahu, metód a foriem vyučovania, tvorba a aplikácia vzdelávacích projektov, diskusie o voľbe predmetov a metódach hodnotenia žiakov. Rozhodnutia žiackej školskej rady na strednej škole sa dotýkajú všetkých žiakov a študentov. Z týchto dôvodov je potrebné, aby tieto samosprávne orgány mali podporu nielen zo strany žiakov a študentov, ale boli akceptované aj vedením školy.

1. Charakteristika výskumnej vzorky

Do výskumu zameraného na zmapovanie činnosti a efektívnosti žiackych školských rád sa v školskom roku 2011/2012 zapojilo 1578 respondentov, pričom dotazníky vyplnilo 739 chlapcov (46,8%) a 839 dievčat (53,2%). Necelú tretinu opýtaných tvorili mladí ľudia vo veku 17 rokov (27,1%) a v približne rovnakom počte vyplnili dotazníky žiaci stredných škôl vo veku 16 (23,5%) a 18 rokov (23,6%). Necelá pätina opýtaných mala pätnásť rokov (18,9%) a v najnižšom počte boli vo výskume zastúpení respondenti, ktorí už mali 19 rokov (6,9%). Viac než polovicu opýtaných (54,7%) tvorili žiaci stredných odborných škôl a 45,3% mladých ľudí patrilo k žiakom gymnázií.

V rámci jednotlivých ročníkov boli zistené pomerne malé rozdiely, pričom je možné konštatovanie, že do výskumu sa zapojili najmä žiaci štvrtých (26,6%) a tretích ročníkov (25,7%). Približne každý štvrtý respondent bol žiakom prvého (23,0%) alebo druhého ročníka (24,6%).

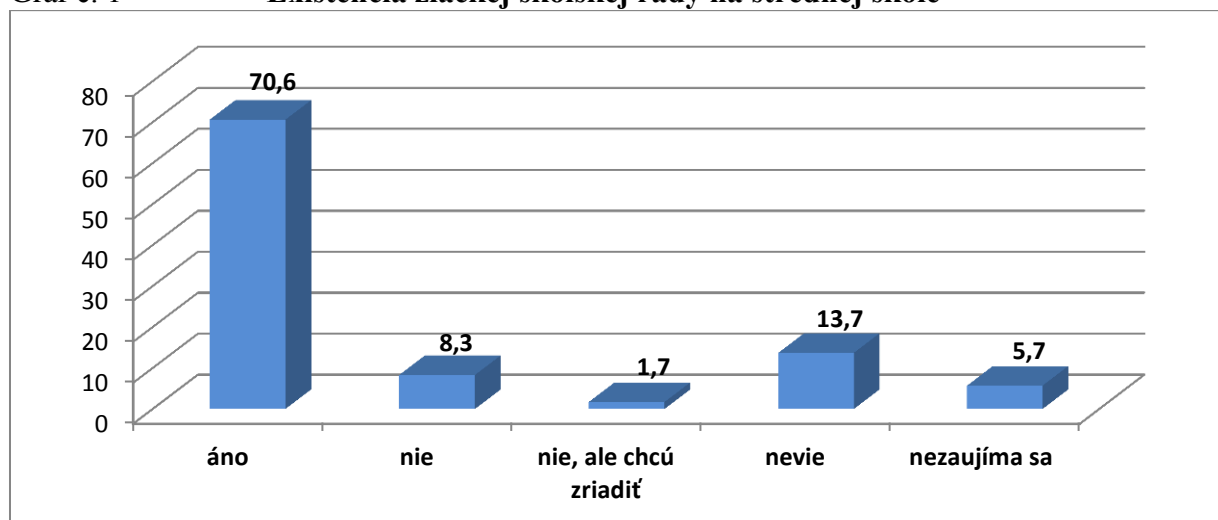
V najvyššom počte boli vo výskumnom súbore zastúpení mladí ľudia žijúci vo väčších obciach (od 2 001 do 10 000: 28,8%), malých mestách (od 10 001 do 50 000: 28,5%) a v najmenších aglomeračných jednotkách (menej než 2000: 27,5%), pričom mnoho menej respondentov malo trvalé bydlisko vo veľkých mestách (od 50 001 do 100 000: 6,8%) a veľkomestách (viac než 100 000: 8,4%). Oslovení žiaci stredných škôl najčastejšie pochádzali zo Žilinského (13,9%), Trenčianskeho, Nitrianskeho (zhodne po 13,5%), Trnavského a Banskobystrického kraja (zhodne po 12,8%). Iba o niečo nižší počet

respondentov mal trvalé bydlisko v Košickom (11,8%), Bratislavskom (11,0%) a Prešovskom kraji (10,7%), takže je možné konštatovanie, že počet respondentov bol vo vzťahu k jednotlivým krajom Slovenska rovnomerne rozdelený.

2. Existencia žiackej školskej rady a názory žiakov na jej činnosť

Z celkového počtu 1578 respondentov, až 70,6 % opýtaných študuje na strednej škole, kde je zriadený žiacky samosprávny orgán. Zápornú odpoveď uviedlo 10,0% opýtaných, pričom v tejto skupine len 1,7% stredoškolákov priznalo, že v blízkej budúcnosti by chceli tento žiacky samosprávny orgán zriadiť. Zarážajúce je zistenie, že 13,7% mladých ľudí na danú otázku nevedelo odpovedať a 5,7% opýtaných otvorene priznalo, že sa o túto problematiku nezaujímajú. Z hlbšej analýzy dát je zrejmé, že na danú otázku odpovedalo kladne viac ako 70,0% opýtaných, zápornú odpoveď uviedol približne každý desiaty žiak strednej školy, avšak až necelá pätina oslovených respondentov nevedela danú situáciu posúdiť.

Graf č. 1 Existencia žiackej školskej rady na strednej škole

Strednú školu, na ktorej bola žiacka školská rada zriadená navštevovali viac než tri štvrtiny (77,3%) dievčat a 63,2% chlapcov. Chlapci vo vyššom počte na otázku odpovedali záporne (chlapci: 11,7%, dievčatá: 8,5%) a taktiež výrazne častejšie nedokázali situáciu posúdiť (chlapci: 25,1%, dievčatá: 14,2%).

Existenciu žiackeho samosprávneho orgánu v škole potvrdili najčastejšie žiaci druhých ročníkov (80,3%, 3. ročník: 65,0%, 4. ročník: 74,1%, 1. ročník: 62,9%), pričom tretiaci vo vyššom počte než ostatní odpovedali na túto otázku záporne (3. ročník: 15,9%, 4. ročník: 11,0%, 2. ročník: 7,8%, 1. ročník: 5,0%). Situáciu nevedela posúdiť viac než tretina (32,1%) prvákov a necelá pätina tretiakov (19,1%) a štvrtákov (14,9%), pričom v podsúbore druhákov uviedlo túto odpoveď iba 11,9% opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že najviac poznatkov o činnosti žiackej školskej rady mali druháci, pričom potrebné informácie chýbali najmä prvákovi.

Žiacka školská rada bola omnoho častejšie zriadená na gymnáziách (77,9%) než na stredných odborných školách (64,8%), zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere na otázku odpovedali záporne (SOŠ: 12,2%, G: 7,6%), prípadne nevedeli vyjadriť svoj názor (SOŠ: 23,0%, G: 14,5%).

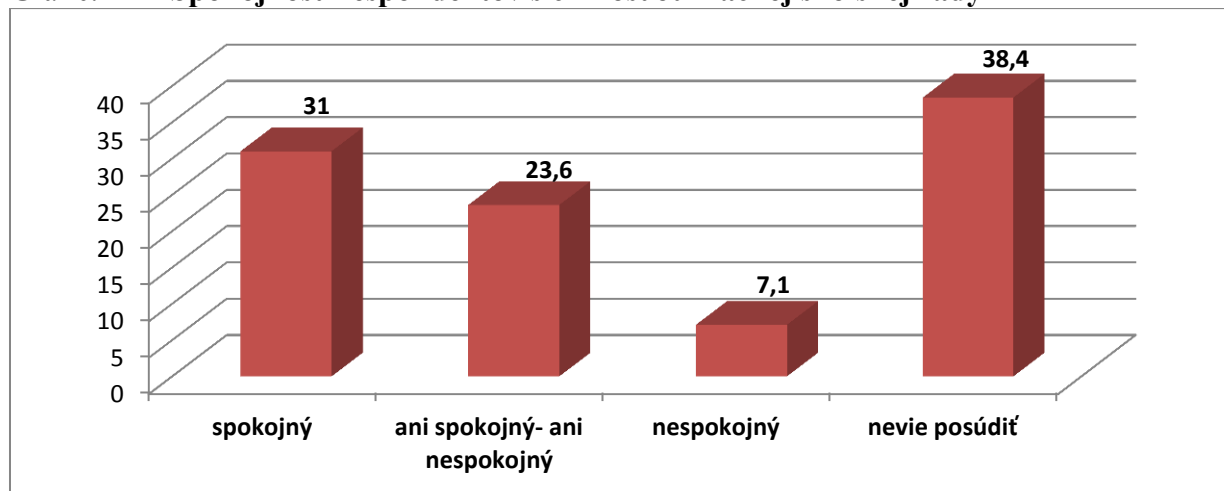
Najlepšia situácia bola zistená u respondentov v Trenčianskom (91,5%), Banskobystrickom (86,5%) a Prešovskom kraji (88,6%, Nitriansky kraj: 63,5%, Žilinský kraj: 59,0%, Košický kraj: 68,6%), avšak v skupine stredoškolákov pochádzajúcich z Bratislavského (55,5%) a Trnavského kraja (54,2%) mala v škole zriadenú žiacku školskú radu len viac než polovica

opýtaných. Približne pätina respondentov s trvalým bydliskom v Trnavskom (21,9%), Bratislavskom (19,7%) a Žilinskom kraji (19,4%, Nitriansky kraj: 7,1%, Banskobystrický kraj: 3,5%, Košický kraj: 5,9%) odpovedala na otázku záporne, pričom v Trnavskom (1,5%) a Prešovskom kraji (2,4%) nemal v škole zriadený žiacky samosprávny orgán len minimálny počet respondentov. Zarážajúce je však zistenie, že danú situáciu nedokázala posúdiť až necelá tretina opýtaných žijúcich v Nitrianskom (29,4%), Košickom (25,4%), Bratislavskom (24,9%) a Trnavskom kraji (23,9%, Žilinský kraj: 21,7%), zatiaľ čo v Trenčianskom (7,0%), Prešovskom (9,0%) a Banskobystrickom kraji (10,0%) sa k danej situácii nedokázala vyjadriť asi desatina opýtaných.

Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najlepšia situácia bola zistená v Trenčianskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji. V Bratislavskom a Trnavskom kraji bol zaznamenaný najnižší počet respondentov, ktorí mali v škole zriadenú žiacku školskú radu a najvyšší počet opýtaných, ktorí na otázku nevedeli odpovedať. Práve v spomenutých krajoch by bolo potrebné venovať viac pozornosti činnosti už existujúcich žiackych samosprávnych orgánov a zároveň sa snažiť, aby o ich založení začali uvažovať aj na tých školách, kde ich doteraz nepovažovali za potrebné.

Na otázku zameranú na **hodnotenie činnosti žiackej školskej rady** odpovedali iba respondenti, ktorí mali vo svojich školách tento žiacky samosprávny orgán založený. Zo skupiny 1108 (70,7%) respondentov vyjadrila spokojnosť s činnosťou žiackej školskej rady asi tretina (31,0%) opýtaných, pričom 23,6% stredoškolákov prejavilo iba čiastočnú spokojnosť. S kvalitou práce žiackeho samosprávneho orgánu nebolo spokojných len 7,1% respondentov, avšak je zarážajúce, že najpočetnejšiu skupinu opýtaných (38,4%) tvorili stredoškólači, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať.

Graf č. 2 **Spokojnosť respondentov s činnosťou žiackej školskej rady**

Zo zistenej štatisticky významnej závislosti vyplynulo, že dievčatá vo vyššom počte vyjadrili celkovú (dievčatá: 33,4%, chlapci: 28,2%) aj čiastočnú spokojnosť (dievčatá: 27,2%, chlapci: 19,4%), pričom chlapci boli kritickejší a častejšie ohodnotili kvalitu činnosti žiackej školskej rady negatívne (chlapci: 8,7%, dievčatá: 5,8%). Zarážajúce je zistenie, že k danej otázke nevedelo zaujať stanovisko až 43,8% chlapcov a 33,6% dievčat.

Pozitívne ohodnotil činnosť žiackej školskej rady približne rovnaký počet gymnazistov (30,4%) aj žiakov stredných odborných škôl (31,6%). Žiaci študujúci na gymnáziách vo vyššej miere prejavili iba čiastočnú spokojnosť (G: 27,9%, SOŠ: 19,8%) a častejšie ohodnotili kvalitu práce žiackej školskej rady negatívne (G: 9,1%, SOŠ: 5,6%). Na túto otázku nevedelo odpovedať až 43,1% žiakov stredných odborných škôl a viac ako tretina (32,5%)

gymnazistov. Považujeme za potrebné, aby najmä žiaci stredných odborných škôl prejavili viac záujmu o činnosť žiackeho samosprávneho orgánu, prípadne by bolo dôležité, aby boli aktivity realizované žiackym samosprávnym orgánom viac propagované, či už formou pravidelne aktualizovanej nástenky, informovaním spolužiakov na triednických hodinách, krátkym vysielaním v školskom rozhlase, uvádzaním dôležitých informácií na internetovej stránke školy alebo iným, pozitívne pôsobiacim spôsobom.

Druháci a štvrtáci prezentovali častejšie než ostatní nielen celkovú (2. ročník: 35,9%, 4. ročník: 32,5%, 1. ročník: 25,7%, 3. ročník: 29,6%), ale i čiastočnú spokojnosť (2. ročník: 28,5%, 4. ročník: 25,7%, 1. ročník: 16,3%, 3. ročník: 23,2%) s činnosťou žiackej školskej rady, pričom kriticky sa prejavili najmä tretiaci (3. ročník: 10,8%, 4. ročník: 8,1%, 2. ročník: 5,2%, 1. ročník: 4,4%). Aktivity žiackeho samosprávneho orgánu nedokázala ohodnotiť viac než polovica prvákov (53,6%), zatiaľ čo vo vyšších ročníkoch rovnako odpovedala viac než tretina opýtaných (2. ročník: 30,4%, 3. ročník: 36,4%, 4. ročník: 33,8%). Z prezentovaných údajov je zrejmé, že s činnosťou žiackej školskej rady boli najspokojnejší druháci, pričom najkritickejšie sa vyjadrili tretiaci. Informácie chýbali najčastejšie prvákovi, ktorí sú v škole najkratší čas a ešte asi nemali dostatok možností oboznámiť sa s danou problematikou.

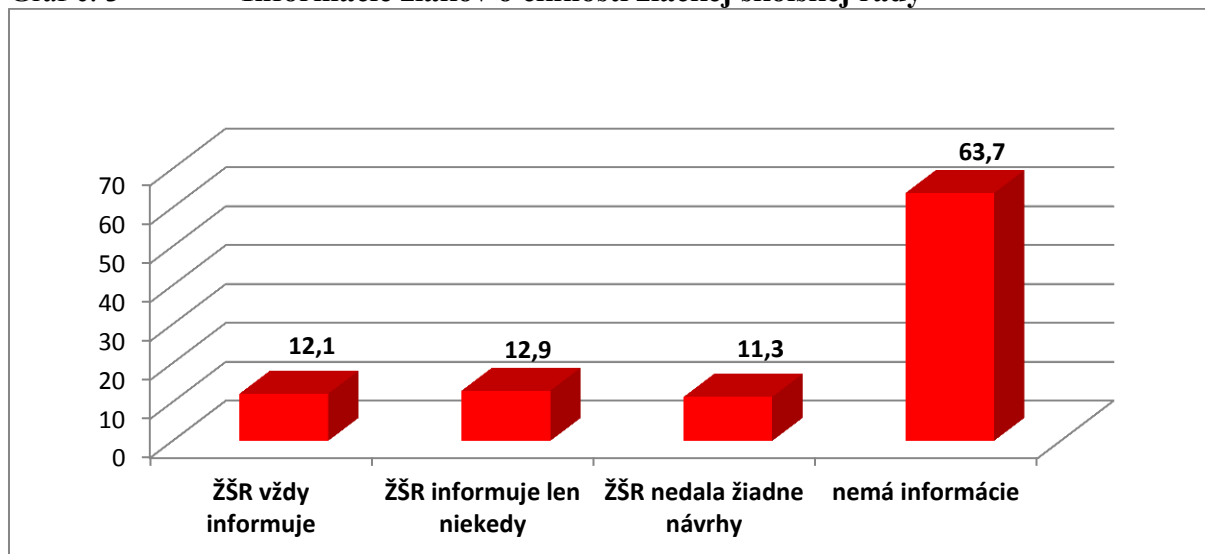
Pozitívne ohodnotila činnosť žiackeho samosprávneho orgánu necelá polovica opýtaných žijúcich v Trenčianskom (45,9%) a Banskobystrickom kraji (42,9%, Bratislavský kraj: 26,7%, Trnavský kraj: 28,7%, Žilinský kraj: 26,8%, Prešovský kraj: 25,9%, Košický kraj: 26,1%), pričom v Nitrianskom kraji sa kladne vyjadrila iba pätina (20,8%) žiakov stredných škôl. Len čiastočnú spokojnosť prezentovala viac než tretina opýtaných pochádzajúcich z Prešovského kraja (36,7%, Bratislavský kraj: 15,3%, Trnavský kraj: 27,4%, Trenčiansky kraj: 19,1%, Nitriansky kraj: 24,3%, Žilinský kraj: 24,7%, Banskobystrický kraj: 21,2%, Košický kraj: 20,6%), zatiaľ čo najpočetnejšia skupina žiakov stredných škôl, ktorí neboli s pôsobením žiackej školskej spokojní mala trvalé bydlisko v Žilinskom kraji (12,4%, Bratislavský kraj: 9,3%, Trnavský kraj: 3,7%, Trenčiansky kraj: 6,2%, Nitriansky kraj: 9,4%, Banskobystrický kraj: 4,0%, Prešovský kraj: 7,8%, Košický kraj: 4,4%). Posúdiť kvalitu práce žiackeho samosprávneho orgánu nedokázala až necelá polovica respondentov žijúcich v Bratislavskom (48,7%), Nitrianskom (45,5%) a Košickom kraji (48,9%, Trnavský kraj: 40,2%, Žilinský kraj: 36,1%, Banskobystrický kraj: 31,8%), zatiaľ čo v Trenčianskom (28,7%) a Prešovskom kraji (29,5%) rovnako odpovedala iba necelá tretina stredoškolákov.

Z uvedeného je zrejmé, že najpozitívnejšie bola hodnotená činnosť žiackych samosprávnych orgánov v Trenčianskom a Banskobystrickom kraji, pričom eliminovať nedostatky a viac skvalitniť svoju prácu by mali členovia týchto samospráv v Prešovskom kraji. V Bratislavskom, Nitrianskom, Košickom a Trnavskom kraji by bolo dobré, aby členovia žiackych školských rád zvýšili informovanosť svojich spolužiakov a viac spropagovali aktivity, ktoré pre žiakov organizujú.

Informovanosť žiakov stredných škôl o činnosti žiackej školskej rady

Až 63,6% opýtaných nevedelo o tom, aké podnety predkladali členovia žiackych školských rád vedeniu školy. Len 12,1% opýtaných malo všetky informácie o činnosti žiackych samosprávnych a približne rovnaký počet opýtaných (12,9%) priznal, že sú s prácou žiackeho samosprávneho orgánu oboznámení len čiastočne. Približne 11,3% žiakov stredných škôl priznalo, že členovia ich žiackych rád nepredložili vedeniu školy žiadne návrhy. Z uvedeného je zrejmé, že väčšina stredoškolákov by sa mala viac zaujímať o činnosť svojich samosprávnych orgánov, mali by poznať podnety, ktoré boli predložené vedeniu, pretože členovia žiackych školských rád takto konali v mene všetkých žiakov školy. Okrem toho by mali aj členovia žiackych školských rád rôznymi spôsobmi spropagovať aktivity, ktoré realizujú, snažiť sa zvýšiť medializáciu svojej práce, s cieľom skvalitniť ju a motivovať aj ostatných žiakov k lepšej spolupráci a vyššej aktivite.

Graf č. 3 **Informácie žiakov o činnosti žiackej školskej rady**

Z odpovedí respondentov vyplynulo, že s prácou žiackej školskej rady boli vždy oboznámené najmä dievčatá (12,8%, chlapci: 11,6%), pričom chlapci získali tieto informácie len občas (chlapci: 14,7%, dievčatá: 10,9%). Asi 13,4% dievčat a 9,5% chlapcov priznalo, že členovia ich žiackych školských rád nepredložili vedeniu školy žiadne podnety, avšak až 63,0% dievčat a 64,3% chlapcov odpovedalo na danú otázku záporne. Z uvedených zistení je zrejmé, že dievčatá mali viac poznatkov o činnosti žiackych samosprávnych orgánov než chlapci.

Skutočnosť, že členovia žiackych samosprávnych rád vždy informujú žiakov o svojej činnosti, potvrdilo 13,4% žiakov stredných odborných škôl a 10,8% gymnazistov, pričom čiastočné poznatky malo k dispozícii 15,2% gymnazistov a 10,7% žiakov stredných odborných škôl. Opýtaní študujúci na stredných odborných školách vo vyššom počte priznali, že ich žiacke školské rady nepredložili žiadne podnety (SOŠ: 12,6%, G: 9,9%), avšak gymnazisti častejšie nevedeli na otázku odpovedať (G: 64,1%, SOŠ: 63,3%). Z uvedených zistení je zrejmé, že žiacke školské rady pracujúce na stredných odborných školách boli pasívnejšie a nepredložili vedeniu školy žiadne podnety. Ak rozvinuli svoju činnosť, vo vyššej miere ju dokázali spropagovať medzi ostatnými žiakmi, pričom na gymnáziách členovia žiackych samosprávnych orgánov informovali svojich spolužiakov iba o niektorých činnostiach. Avšak považujeme za dôležité, aby bola v oboch typoch stredných škôl zvýšená informovanosť žiakov o práci žiackych samosprávnych orgánov a aby bola otázkam zviditeľnenia činnosti žiackej školskej rady venovaná omnoho širšia pozornosť než doteraz.

Zo zistenej štatistickej významnej závislosti je zrejmé, že informovanosť o činnosti žiackej školskej rady úzko súvisia s dĺžkou pobytu žiakov v škole. Najviac poznatkov o tom, aké projekty predkladala žiacka školská rada mali druháci (16,2%, 3. ročník: 10,5%, 4. ročník: 13,1%, 1. ročník: 8,7%), pričom čiastočnú informovanosť potvrdili najmä opýtaní, ktorí študovali v najvyšších ročníkoch (4. ročník: 18,4%, 3. ročník: 12,4%, 2. ročník: 12,3%, 1. ročník: 7,3%). Potrebné poznatky chýbali najčastejšie prvákovi (72,0%, 2. ročník: 62,2%, 3. ročník: 65,8%, 4. ročník: 55,4%), takže je možné konštatovanie, že najviac poznatkov o činnosti žiackej školskej rady mali štvrtáci, pričom najmenej boli informovaní prváci. Žiaci štvrtých ročníkov najčastejšie uviedli aj skutočnosť, že ich samosprávny orgán nepredložil vedeniu školy žiadne návrhy alebo podnety (4. ročník: 13,1%, 3. ročník: 11,3%, 2. ročník: 9,3%, 1. ročník: 12,0%). Je potrebné, dbať najmä o to, aby potrebné informácie mali prváci, ktorí majú najmenej poznatkov o činnosti žiackej školskej rady a jej aktivitách.

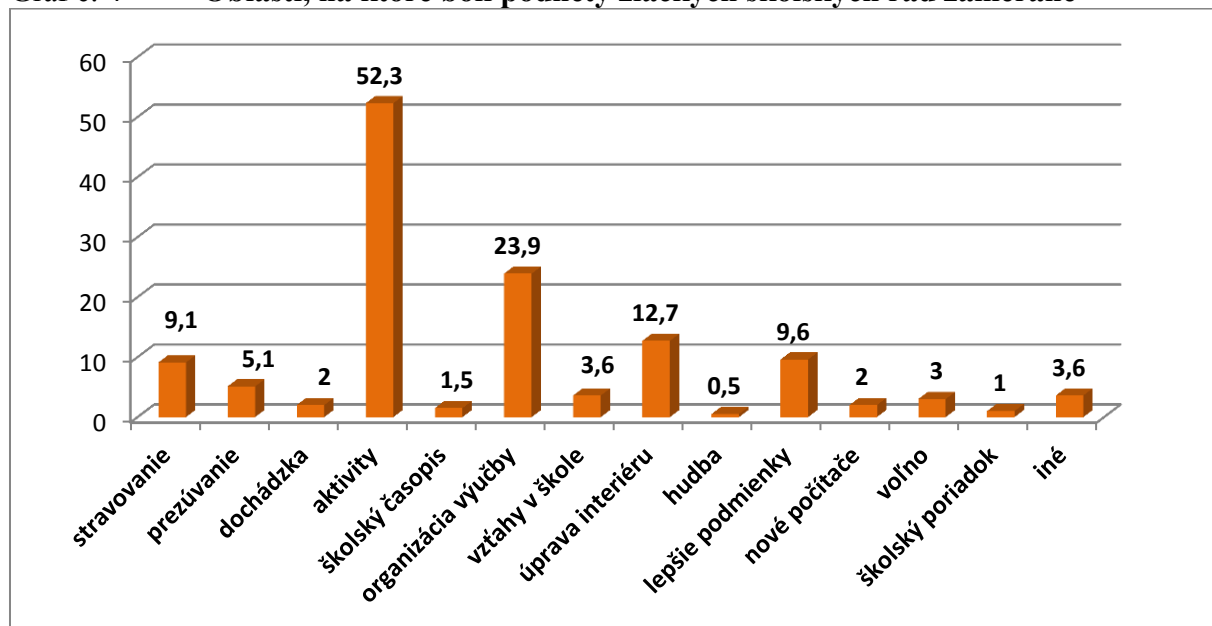
Zaujímavé je zistenie, že najvyšší počet respondentov, ktorí mali všetky poznatky o činnosti žiackych školských rád pochádzal z Banskobystrického (16,7%) a Prešovského kraja

(15,1%, Košický kraj: 9,4%, Bratislavský kraj: 13,4%, Trnavský kraj: 11,6%, Trenčiansky kraj: 12,0%, Nitriansky kraj: 10,9%, Žilinský kraj: 8,8%). Zaujímavé je zistenie, že títo respondenti boli častejšie než ostatní informovaní aj čiastočne (Banskobystrický kraj: 18,2%, Prešovský kraj: 18,1%, Košický kraj: 11,1%, Bratislavský kraj: 5,4%, Trnavský kraj: 6,7%, Trenčiansky kraj: 16,3%, Nitriansky kraj: 14,9%, Žilinský kraj: 9,8%). Až 71,1% opýtaných pochádzajúcich z Košického kraja a viac ako 60,0% respondentov s trvalým bydliskom v Žilinskom (68,6%), Nitrianskom (63,9%), Trenčianskom (63,2%), Trnavskom (67,1%) a Bratislavskom kraji (61,1%) priznalo, že im poznatky o činnosti žiackej školskej rady chýbajú, zatiaľ čo v Banskobystrickom a Prešovskom kraji rovnako odpovedalo zhodne po 56,6% opýtaných. Skutočnosť, že žiacky samosprávny orgán nepredložil žiadne podnety uviedla asi pätina žiakov žijúcich v Bratislavskom kraji (20,1%, Trnavský kraj: 14,6%, Nitriansky kraj: 10,4%, Žilinský kraj: 12,9%, Prešovský kraj: 10,2%), pričom v Trenčianskom, Banskobystrickom (zhodne po 8,6%) a Košickom kraji priznalo pasivitu žiackych samosprávnych orgánov necelých 9,0% opýtaných.

Oblasti, na ktoré boli podnety žiackej školskej rady zamerané

Na otázku, akých oblastí sa podnety, ktoré iniciovala žiacka školská rada týkali, sme získali od 198 opýtaných 258 odpovedí, pričom až 60 žiakov stredných škôl uviedlo dve možnosti. Zo zistených údajov vyplynulo, že návrhy žiackych samosprávnych orgánov určených vedeniu školy boli najčastejšie zamerané na realizáciu aktivít (103-52,3%). Oslovení žiaci v nižšej miere uvádzali aj zmeny týkajúce sa organizácie vyučovania (47-23,9%), úpravy interiéru (26 -12,7%), zlepšenia podmienok v škole (20-9,6%), skvalitnenia stravovania (18-9,1%) a prezúvania (10-5,1%). Len malý počet stredoškolákov spomenul, že žiacka školská rada iniciovala riešenie vzťahov medzi pedagógmi a žiakmi (7-3,6%), udelenie riaditeľského voľna (6-3,0%), zakúpenie nových počítačov a zhodnotenie dochádzky (zhodne po 4-2,0%), vydávanie časopisu (3-1,5%), úpravu školského poriadku (2-1,0%), možnosť počúvať hudbu počas prestávok (1-0,5%), prípadne iné, bližšie neurčené podnety (7-3,6%).

Graf č. 4 Oblasti, na ktoré boli podnety žiackych školských rád zamerané

Obidve skupiny respondentov najčastejšie uvádzali, že členovia žiackych školských rád iniciovali podnety týkajúce sa realizovaných aktivít (chlapci: 56,3%, dievčatá: 50,0%),

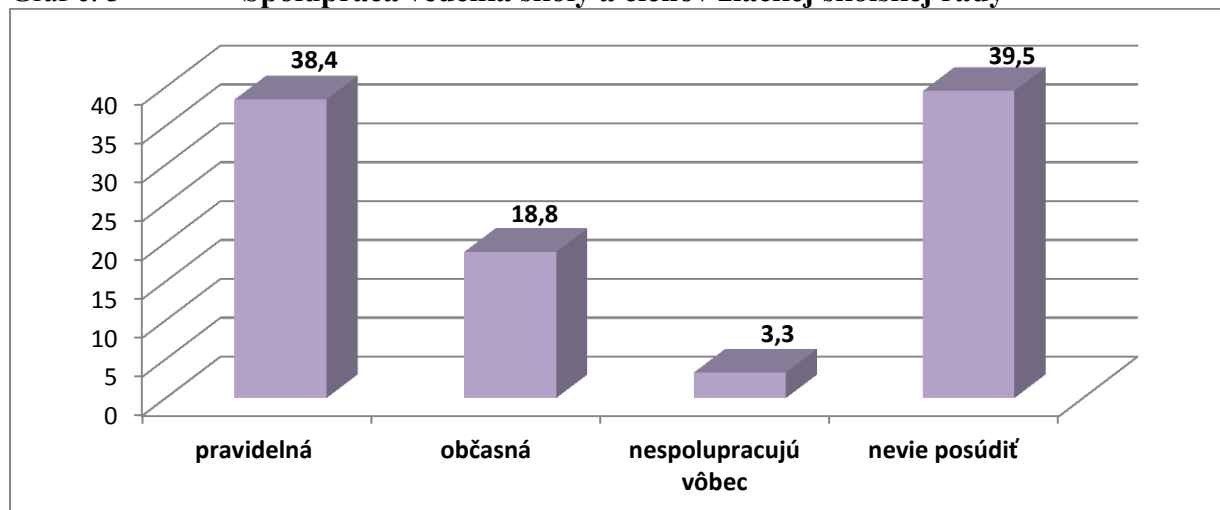
pričom chlapci vo vyššom počte spomenuli zmeny zamerané na prezúvanie (chlapci: 5,6%, dievčatá: 4,8%), dochádzku (chlapci: 4,2%, dievčatá: 0,8%), úpravu školského interiéru (chlapci: 14,1%, dievčatá: 11,9%), zakúpenie kvalitnejších počítačov (chlapci: 2,8%, dievčatá: 1,6%) a úpravu školského poriadku (chlapci: 1,4%, dievčatá: 0,8%). Dievčatá vo vyššej miere zaujali podnety týkajúce sa stravovania (dievčatá: 10,3%, chlapci: 7,0%), zmien v organizácii vyučovania (dievčatá: 25,4%, chlapci: 21,1%), riešenia vzťahov medzi pedagógmi a žiakmi (dievčatá: 4,0%, chlapci: 2,8%) a zabezpečenia riaditeľského voľna (dievčatá: 4,0%, chlapci: 1,4%). Obidve skupiny respondentov v približne rovnakom počte uviedli návrhy spojené s vydávaním školského časopisu (dievčatá: 1,6%, chlapci: 1,4%) a zlepšenie podmienok (dievčatá: 9,5%, chlapci: 9,9%), avšak iba chlapci si spomenuli, že žiacka školská rada iniciovala aj počúvanie hudby počas prestávok (chlapci: 0,8%, dievčatá: 0) alebo iné, bližšie neurčené zmeny (chlapci: 5,6%, dievčatá: 0).

Výraznejšie rozdiely boli zistené vo vzťahu k typu školy, kde sa ukázalo, že gymnazisti omnoho častejšie preferovali podnety zo strany žiackeho samosprávneho orgánu zamerané na aktivity realizované pre žiakov (G: 60,2%, SOŠ: 42,2%) a zlepšenie kvality stravovania (G: 13,9%, SOŠ: 3,3%). Žiaci stredných odborných škôl vo vyššom počte spomenuli úpravu školského interiéru (SOŠ: 18,9%, G: 8,3%), zmeny v organizácii vyučovania (SOŠ: 30,0%, G: 18,5%) a prezúvanie (SOŠ: 7,8%, G: 2,8%). Gymnazisti vo vyššej miere poukazovali na podnety týkajúce sa vydávania školského časopisu (G: 1,9%, SOŠ: 1,1%), riešenia medziľudských vzťahov v školskom prostredí (G: 4,6%, SOŠ: 2,2%) a udelenia riaditeľského voľna (G: 4,6%, SOŠ: 1,1%), zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl častejšie uvádzali zlepšenie podmienok v škole (SOŠ: 11,1%, G: 9,3%) alebo iné, bližšie neurčené návrhy (SOŠ: 4,4%, G: 2,8%). Obidve skupiny respondentov v približne rovnakej miere skonštatovali, že podnety iniciované žiackou školskou radou sa týkali zhodnotenia školskej dochádzky (G: 1,9%, SOŠ: 2,2%) a zakúpenia nových počítačov (G: 1,9%, SOŠ: 2,2%). Možnosť počúvať hudbu počas prestávok riešili členovia žiackej samosprávy iba na stredných odborných školách (1,1%, G: 0), avšak len gymnazisti spomenuli, že zmeny iniciované žiackou školskou radou sa týkali aj úpravy školského poriadku (G: 1,9%, SOŠ: 0).

Spolupráca členov žiackej školskej rady s vedením školy

Na otázku zameranú na kvalitu spolupráce členov žiackych školských rád odpovedali iba žiaci (1108-70,7%) ktorí v predchádzajúcich otázkach uviedli, že na ich škole majú zriadený žiacky samosprávny orgán. Zarážajúce je zistenie, že mieru spolupráce členov žiackych školských rád a vedenia školy nevedelo ohodnotiť najviac, až 39,5% opýtaných. Len o niečo nižší počet stredoškolákov (38,4%) uviedol pravidelnú kooperáciu členov žiackych školských rád a vedenia školy a 18,8% opýtaných sa priznalo, že táto spolupráca je iba príležitostná. Len 3,3% respondentov prezentovalo názor, že členovia žiackeho samosprávneho orgánu a vedenie školy nespolupracujú vôbec. I keď necelých 40,0% respondentov označilo kvalitu spolupráce vedenia školy so žiackym samosprávnym orgánom ako veľmi dobrú, je zarážajúce, že najvyšší počet opýtaných nevedel na túto otázku odpovedať. Príčinu týchto zistení je možné vidieť v malej miere informovanosti zo strany členov žiackych samosprávnych orgánov, ako aj v nízkom záujme žiakov o problémy, ktoré musia členovia žiackych školských rád riešiť, pričom je potrebné si uvedomiť, že centrom činnosti žiackeho samosprávneho orgánu je práve skvalitnenie života žiakov v školskom prostredí.

Graf č. 5 **Spolupráca vedenia školy a členov žiackej školskej rady**

Dievčatá najčastejšie uvádzali, že vedenie školy a členovia žiackych školských rád spolupracujú pri riešení problémov pravidelne (dievčatá: 41,8%, chlapci: 34,7%), zatiaľ čo chlapci v najvyššom počte nevedeli na otázku odpovedať (chlapci: 43,3%, dievčatá: 36,2%). Dievčatá sa vo vyššej miere domnievali, že táto spolupráca je iba zriedkavá (dievčatá: 19,7%, chlapci: 18,0%), pričom chlapci vo vyššom počte priznali, že vedenie školy nepovažuje členov žiackych školských rád za partnerov pri riešení problémov (chlapci: 4,0%, dievčatá: 2,3%).

Zistená štatisticky významná závislosť vo vzťahu k typu strednej školy ukázala, že gymnazisti v najvyššom počte označili spoluprácu členov žiackej školskej rady s vedením za pravidelnú (G: 39,8%, SOŠ: 37,5%), avšak žiaci stredných odborných škôl na túto otázku najčastejšie, a v omnoho vyššom počte než gymnazisti, nevedeli odpovedať (SOŠ: 45,5%, G: 32,3%). Občasnú spoluprácu uvádzali vo vyššej miere opäť žiaci gymnázií (24,4%, SOŠ: 13,2%), pričom skutočnosť, že tieto dva dôležité subjekty v škole navzájom nespolpracujú vôbec, priznal približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch sledovaných podsúborov (G: 3,5%, SOŠ: 3,8%). Z uvedeného je zrejmé, že žiaci stredných odborných škôl by potrebovali v podstatnej vyššej miere získať poznatky o tom, ako prebieha spolupráca vedenia školy s členmi žiackej školskej rady.

Spoluprácu členov žiackych samosprávnych orgánov s vedením školy za pravidelnú označili najmä žiaci druhých (44,2%) a štvrtých ročníkov (38,1%, 1. ročník: 37,1%, 3. ročník: 34,4%), pričom prváci (50,0%) a tretiaci (41,5%, 2. ročník: 33,8%, 4. ročník: 33,1%) najčastejšie nevedeli na otázku odpovedať. Príležitostnú spoluprácu spomenuli najčastejšie štvrtáci (25,5%, 3. ročník: 19,2%, 2. ročník: 18,7%, 1. ročník: 12,0%), zatiaľ čo tretiaci v najvyššom počte prezentovali názor, že tieto dva dôležité školské subjekty nespolpracujú vôbec (3. ročník: 4,9%, %, 4. ročník: 3,4%, 2. ročník: 3,3%, 1. ročník: 0,9%).

Zaujímavé zistenia boli zaznamenané aj vo vzťahu k jednotlivým krajom, kde sa ukázalo, že respondenti žijúci v Trenčianskom (45,2%), Banskobystrickom (50,5%) a Prešovskom kraji (43,4%, Bratislavský kraj: 34,7%, Trnavský kraj: 38,3%, Nitriansky kraj: 30,7%, Žilinský kraj: 33,0%, Košický kraj: 30,9%) najčastejšie uvádzali, že spolupráca vedenia školy a členov žiackeho samosprávneho orgánu je pravidelná. Mladí obyvatelia Bratislavského, Trnavského (zhodne po 42,0%), Nitrianskeho (44,6%), Žilinského (43,8%) a Košického kraja (50,6%, Trenčiansky kraj 35,6%) na túto otázku v najvyššom počte nevedeli odpovedať, pričom v Banskobystrickom (29,8%) a Prešovskom kraji (27,7%) nemala potrebné poznatky len necelá tretina žiakov stredných škôl. Spoluprácu za občasnú označili najmä opýtaní s trvalým bydliskom v Prešovskom (24,1%), Nitrianskom (22,8%) a Žilinskom kraji (21,6%,

Bratislavský kraj: 17,3%, Trnavský kraj: 16,7%, Trenčiansky kraj: 15,4%, Banskobystrický kraj: 19,2%, Košický kraj: 14,6%), zatiaľ čo respondenti pochádzajúci z Bratislavského (6,0%) a Prešovského kraja (4,8%, Trnavský kraj: 3,1%, Trenčiansky kraj: 3,8%, Nitriansky kraj: 2,0%, Žilinský kraj: 1,5%, Banskobystrický kraj: 0,5%, Košický kraj: 3,9%) častejšie než ostatní priznali, že tieto dva dôležité subjekty navzájom vôbec nespolupracujú.

Porovnanie zistení

Porovnanie údajov ukázalo, že oproti zisteniam z roku 2004 stúpol počet opýtaných, ktorí označili spoluprácu žiackeho samosprávneho orgánu s vedením školy za pravidelnú a výraznejšie klesol počet opýtaných, ktorí ju považovali za príležitostnú. Zároveň sa znížil aj počet žiakov stredných škôl, ktorí prezentovali názor, že tieto dva dôležité školské subjekty nespolupracujú vôbec. Tieto zistenia sú považované za pozitívne, pretože je zrejmé, že na mnohých stredných školách vedenie školy akceptuje členov žiackej školskej rady ako svojich partnerov, ktorí im pomáhajú riešiť rôzne problémy a na niektorých školách, kde v roku 2004 ešte nebola rozvinutá žiadna spolupráca, už začali tieto dva významné subjekty navzájom spolu komunikovať.

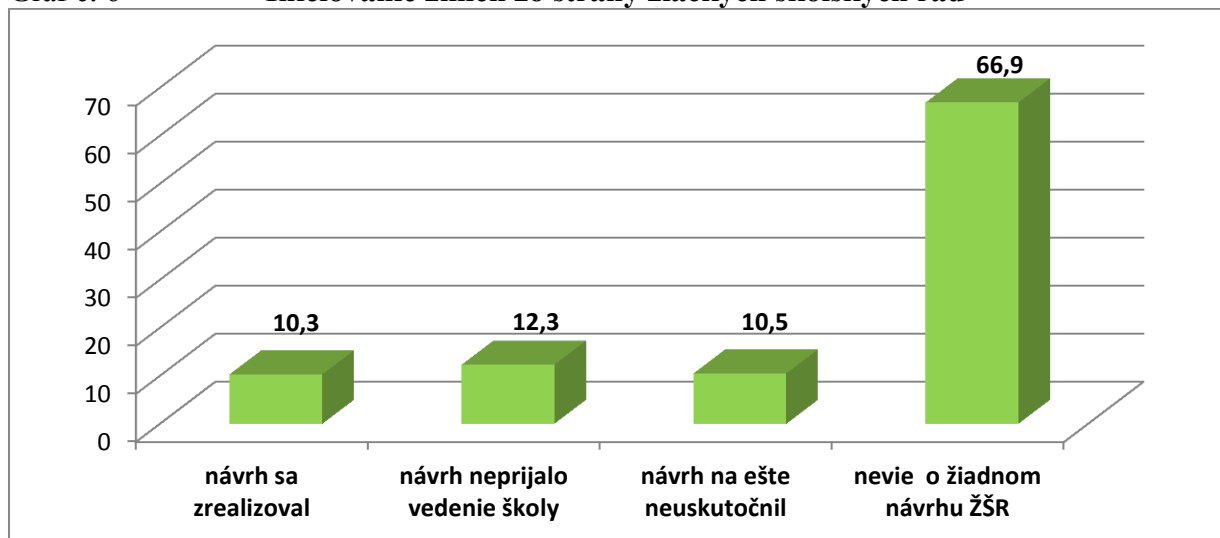
Tabuľka č. 1

Vedenie školy a členovia ŽŠR spolupracujú:	2004	2011
pravidelne	32,9	38,4
príležitostne	43,2	18,8
vôbec	8,3	3,3

Činnosť žiackej školskej rady a iniciovanie podnetov na zmeny

Jednou z ťažiskových úloh členov žiackych školských rád je iniciovanie zmien, ktoré by skvalitnili život žiakov a ich presadenie vo vzťahu k vedeniu školy. Až 66,9% opýtaných nevedelo o tom, že by členovia ich žiackeho samosprávneho orgánu nejaké zmeny navrhovali, pričom už omnoho nižší počet opýtaných (10,3%) uviedol, že návrhy členov žiackej školskej rady už boli zrealizované. Len 12,3% opýtaných priznalo, že tieto návrhy neboli prijaté vedením školy a 10,5% opýtaných sa vyjadrilo, že boli akceptované, avšak ešte neboli uskutočnené. Z výsledkov výskumu je zrejmé, že v tejto oblasti sa vyskytlo mnoho problémov a ťažkostí, pretože niektoré žiacke školské rady nemali dostatok odvahy zmeny navrhovať a v niektorých prípadoch ich realizácia stroskotala na nedostatku financií alebo na nezaujme vedenia školy meniť veci, na ktoré si všetci už zvykli. Malú skupinu zmien nebolo možné realizovať, pretože nezodpovedali pravidlám školského poriadku (napr. vytvorenie fajčiarskych kútikov pre žiakov starších ako 18 rokov). Zaujímavé je zistenie, že zrealizované návrhy žiackych samosprávnych orgánov sa najčastejšie týkali stravovania (26), organizácie vyučovania (23), úpravy školského interiéru (19) a organizovania podujatí pre žiakov (12). Respondenti v nižšej miere uvádzali, že žiacka školská rada iniciovala zmeny týkajúce sa zlepšenia podmienok v škole (5), prezúvania, počúvania hudby počas prestávok (zhodne po 3), riešenia vzťahov medzi pedagógmi a žiakmi (2) alebo vydávania školského časopisu (1).

Graf č. 6

Iniciovanie zmien zo strany žiackych školských rád

Zistené rozdiely vo vzťahu k pohlaviu ukázali, že viac informácií o zrealizovaných návrhoch mali dievčatá (11,2%, chlapci: 8,4%), pričom chlapcom častejšie chýbali poznatky o tom, že ich žiacka školská rada predložila vedeniu školy nejaký návrh (chlapci: 68,8%, dievčatá: 66,1%). Približne rovnaký počet opýtaných v oboch sledovaných skupinách priznal, že návrh na zmenu neprijalo vedenie školy (chlapci: 12,2%, dievčatá: 12,3%), prípadne tento návrh bol akceptovaný, ale ešte nebol zrealizovaný (chlapci: 10,6%, dievčatá: 10,4%). Z uvedeného je zrejmé, že viac poznatkoch o zmenách, ktoré navrhli členovia žiackych samosprávnych orgánov mali dievčatá než chlapci.

Lepšia situácia bola zistená na gymnáziách, kde respondenti častejšie uvádzali, že návrhy iniciované žiackou školskou radou už boli (G: 10,9%, SOŠ: 8,7%) alebo budú v blízkej budúcnosti zrealizované (G: 12,6%, SOŠ: 10,4%). Žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere priznali, že tieto iniciatívy neboli schválené vedením školy (SOŠ: 12,4%, G: 10,9%) a taktiež častejšie nemali žiadne informácie o tom, že ich žiacky samosprávny orgán predložil nejaké návrhy (SOŠ: 68,5%, G: 65,6%).

Najviac poznatkov o zrealizovaných návrhoch mali žiaci druhých (14,8%) a štvrtých ročníkov (11,5%, 1. ročník: 8,2%, 3. ročník: 6,5%), ktorí častejšie než ostatní vedeli aj o tom, že tieto podnety žiackych samosprávnych orgánov odmietlo vedenie školy akceptovať (2. ročník: 15,6%, 4. ročník: 14,7%, 1. ročník: 8,5%, 3. ročník: 10,0%). Tretiaci v najvyššej miere uvádzali, že návrhy žiackych samosprávnych orgánov ešte stále čakajú na zavedenie do praxe (3. ročník: 13,5%, 4. ročník: 8,4%, 1. ročník: 10,2%, 2. ročník: 9,6%). Situáciu najlepšie poznali druháci (60,0%), pričom poznatky chýbali najčastejšie prvákovi (73,2%) a tretiakom (70,0%, 4. ročník: 65,4%).

Skutočnosť, že podnety iniciované žiackou školskou radou už boli zrealizované, uviedla asi štvrtina opýtaných žijúcich v Prešovskom kraji (24,1%, Bratislavský kraj: 10,0%, Trenčiansky kraj: 8,1%, Nitriansky kraj: 4,0%, Žilinský kraj: 11,9%, Banskobystrický kraj: 13,1%, Košický kraj: 9,4%), zatiaľ čo v Trnavskom kraji rovnako odpovedalo iba 2,4% opýtaných. Vedenie školy odmietlo akceptovať tieto zmeny najmä v Banskobystrickom kraji (18,2%, Bratislavský kraj: 8,7%, Trnavský kraj: 11,6%, Trenčiansky kraj: 12,4%, Nitriansky kraj: 12,9%, Žilinský kraj: 8,8%, Prešovský kraj: 15,7%, Košický kraj: 8,9%). Približne rovnaký počet opýtaných s trvalým bydliskom v Bratislavskom (12,0%), Trnavskom (12,2%), Nitrianskom (12,9%) a Prešovskom kraji (12,7%, Trenčiansky kraj: 9,6%, Žilinský kraj: 7,8%, Banskobystrický kraj: 6,6%, Košický kraj: 10,6%) uviedol, že návrhy žiackych školských samosprávnych orgánov sú vedením školy prijaté, avšak stále sa čaká na ich zavedenie do praxe. Na túto otázku nevedelo odpovedať viac ako 70,0% žiakov stredných

škôl pochádzajúcich z Trnavského (73,8%), Nitrianskeho (70,3%), Žilinského (71,5%) a Košického kraja (71,1%, Bratislavský kraj: 69,3%, Trenčiansky kraj: 69,9%, Banskobystrický kraj: 62,1%), zatiaľ čo v Prešovskom kraji rovnako odpovedala iba necelá polovica (47,6%) respondentov. Z uvedeného je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v Prešovskom kraji, pričom najmenej zrealizovaných návrhov a najviac opýtaných, ktorí potrebné poznatky nemali, pochádzalo z Trnavského a Nitrianskeho kraja.

Porovnanie zistení

Porovnanie údajov ukázalo, že oproti zisteniam z roku 2004 klesol počet opýtaných, ktorí uviedli, že návrh iniciovaný žiackou školskou radou už bol realizovaný a mierne stúpol počet respondentov, ktorí priznali, že podnet bol vedením školy akceptovaný a momentálne sa čaká na jeho zavedenie do praxe. Na rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí na otázku nevedeli odpovedať a nezmenil sa ani počet žiakov, ktorí uviedli, že návrh členov žiackej školskej rady bol vedením školy zamietnutý. Uvedené, v podstate len malé rozdiely, dokumentujú určitý pokles iniciatívnosti členov žiackych samosprávnych orgánov, pretože v roku 2004 bol zaznamenaný vyšší počet žiakov stredných škôl, ktorí deklarovali, že podnet predložený členmi žiackej školskej rady už funguje v praxi.

Tabuľka č. 2

Návrh iniciovaný žiackou školskou radou:	2004	2011
sa už zrealizoval	13,5	10,3
bol odmietnutý vedením školy	12,6	12,3
je schválený a čaká na realizáciu	8,2	10,5
nevie odpovedať	65,7	66,9

Záver

Prezentované výsledky výskumu ukázali, že i keď na mnohých stredných školách pracuje žiacka školská rada, ktorá je uznávaných partnerom vedenia školy a predkladá podnety, ktoré zlepšujú život žiakov v škole, predsa pomerne vysoký počet žiakov stredných škôl nemá potrebné poznatky o činnosti žiackeho samosprávneho orgánu. Považujeme za potrebné zvýšiť informovanosť žiakov stredných škôl o činnosti žiackej školskej rady, či už formou pravidelne aktualizovanej nástienky, informáciami zo strany člena žiackej školskej rady na triednických hodinách, krátkym vysielaním v školskom rozhlase, uvádzaním dôležitých informácií na internetovej stránke školy alebo iným, kladne pôsobiacim spôsobom. Všetci členovia žiackych školských rád by mali rôznymi spôsobmi spropagovať aktivity, ktoré realizujú, snažiť sa zvýšiť medializáciu svojej práce, s cieľom skvalitniť ju a motivovať aj ostatných žiakov k lepšej spolupráci a vyššej aktivite. Viac poznatkov o činnosti žiackej školskej rady mali žiaci vyšších ročníkov, a preto by bolo dobré zapojiť do práce žiackeho samosprávneho orgánu aj žiakov z nižších ročníkov, najmä prvákov a druhákov. Členom žiackej školskej rady by pomohlo túto pomerne zložitú situáciu vyriešiť aj nadviazanie spolupráce s ich rovesníkmi pracujúcimi v rovnakom žiackom samosprávnom orgáne na stredných školách v blízkom okolí tak, aby mohli spoločne organizovať aktivity a navzájom si pomáhať a vymieňať skúsenosti zamerané na činnosť žiackej školskej rady.

Resume:

V článku sú prezentované výsledky výskumu zamerané na zistenie názorov a skúseností žiakov stredných škôl na činnosť žiackych školských rád. Zo uvedených zistení je zrejmé, že na mnohých stredných školách žiacke samosprávne orgány pracujú, patria k uznávanému partnerovi vedenia školy a v mene všetkých žiakov predkladá vedeniu školy podnety, ktoré by zlepšili život žiakov. Avšak na mnohých školách, kde je žiacka školská rada zriadená, nemajú žiaci potrebné poznatky o jej činnosti, nevenujú jej práci potrebnú pozornosť a ani podporu.

Literatúra:

Bieliková, M. a kol.: Školská samospráva a občianska aktivácia mládeže. Záverečná správa z výskumu. ÚIPŠ Bratislava 2012

Bošňáková, M. a kol.: Žiacke školské rady ako jedna z foriem participácie mládeže na živote spoločnosti. Záverečná správa z výskumu. ÚIPŠ Bratislava 2004

Dugovičová, M. a kol.: Žiacka samospráva na stredných školách (koordinátor žiackej školskej rady). Záverečná správa z výskumu. ÚIPŠ Bratislava 2007

Macháček, L.: Občianska participácia a volebné správanie študentov na Slovensku. Trnava : KP FF UCM. 2010, ISBN 978-80-970360-0-3